

קדחת שלושת הימים, קדחת קיקיונית

אזכור ראשון של המחלה בארץ, מצאנו בעיתון "השדה" משנת 1931 במאמר פרי עטו של ד"ר א' ריטרמן רופא וטרינרי ומדיציני. כותרת המאמר: "הפפטיצי של הבקר" בו הוא מתאר מחלה שפרצה בחודשי הקיץ של שנת 1930 במחוז השומרון בישובים בנימינה, גן שמואל, חדרה, גבעת עדה, כרכור וזכרון יעקב. כותב ד"ר ריטרמן: "לפרכים נמשכת מחלה זו רח עלות אחדות, לפעמים תאריך יום ולפעמים גם 5 ימים, והפרות מזרימות על כו. לפיכך היא נקראת בפייהם על אנשי מצע אחדים בשם "קדחת בת יומה" או "קדחת בת יומיים או שלושה ימים". מכיוון שסימני המחלה דומים, פחות או יותר למחלת הפפטיצי דגמי אדם ע"כ אני נוטה לקרוא למחלה הנ"ל בשם פפטיצי".

גורם המחלה הוא נגיף המועבר באמצעות חרקים מעופפים. באוסטרליה נמצא שתפוצת המחלה זהה לאזורי תפוצת חרק הקוליקואידס הידוע גם כמפיץ מחלות אחרות, וייתכן שהוא גם קשור בהפצת מחלה זו אצלנו. המחלה אינה מועברת ישירות מבהמה לבהמה.

תאור המחלה

גם אם תאור המחלה יהיה לוקה בחסר, לאור הידוע במחלה זו שנרכש עם השנים, ראינו למעניין לצטט (בהשמטות קלות) ממאמרו של ד"ר ריטרמן שכאמור פורסם בשנת 1931: "תום גבוה 42 ו41 מעלות, חוסר תאבון, אי העלאת גרה, רגלי הפרה תלעות והן כוללות, או שהפרה נולדת על רגל זו או אחרת. לעתים היא נולדת על כל רגליה. יש שהפרה אינה יכולה כלל לעמוד על רגליה והיא נולדת כמיאן נשתתן איבריה. לפעמים מתאבנים שרירי הצוואר והגב, והפרה אינה יכולה להניע את צווארה. מהאף והפה נולד ריר והעיניים דומעות. אם הפרה תולדת, הרי היא מפסיקה את תולדה. הפרה סובלת מעצירה או משלול.

לפעמים תתקוף המחלה את הפרה ברעותה בעדה; הפרה רובלת תחתיה ואין ביכולתה לקום, ועת העדר העיניים נשארת החולה יחידה בעדה. אם הרועה לא הרגיש בחסרונה, עלולה הפרה להתקף ע"י השוליים המתנפלים עליה בתוצפה ברמותם שאין ביכולתה להתגונן בפניהם או להימלט. השוליים מכרסמים בפרה את התלך האחורי עגופה, כי גם הפרה החלשה ביותר תוכל להתאזר, כדי להגן ברמשה על התלך הקדמי על גופה, בה בעת שתלכה האחורי הוא משתק לגמרי. וכך יוצא שלמתרת דגמרי, עת יוצאים לתפש את הפרה המזודה, מוצאים אותה תני תני טרופה וכואה במצב על גסיסה".

התחלואה בעדר יכולה להגיע עד ל 50% מהעדר, אבל התמותה נמוכה ביותר ולא עוברת 1%. ברוב המקרים ההחלמה מהירה, אך תנובת החלב חוזרת לרמתה הקודמת רק בעונת

החליבה הבאה. בדרך כלל חולפת המחלה ללא טיפול. במידת הצורך אפשר לתת טיפול סימפטומטי.

המחלה בארץ

כאמור אזכור ראשון של המחלה יש לנו בשנת 1931, בדו"ח של המחלקה הוטרינרית: "מספר מקרים של קדחת זו נראו בסוף הסתיו של 1930 בבקר, בתת המחוזות של בית שאן, טבריה ונצרת. המחלה עברה בצורה קלה ולא גרמה להפסדים, חוץ מאשר למספר בהמות של בקר גזעי".

לפי נתוני "החקלאית" הייתה כנראה התפרצות של המחלה כבר בשנת 1922, שכתוצאה ממנה מתה פרה אחת! אין בידנו אפשרות לאשש אבחנה זו.

התפרצות נוספת נרשמה בשנת 1934 ואילו בשנים 1937-1938 נפגע במחלה רוב הבקר הגזעי שבמחוז לוד ותת מחוז טול כרם (יהודה, השרון ועמק חפר ע.נ.). גם התפרצויות אלה היו קלות וההפסדים קטנים. מהבקר הרשום ב"החקלאית", חלו במחלה 368 ראש ומהם מתו או נשחטו 13 ראש.

בשנת 1940 פרצה המחלה בצורה קשה יותר והיא התפשטה בכל הארץ (פרט לאזור ירושלים). כ-6000 מקרים נרשמו בבקר הגזעי שבהתיישבות היהודית. מאלה מתו: 45 פרות ביום הופעת המחלה בהם, 25 פרות מספר ימים לאחר הופעת הסימנים הטיפוסיים של המחלה, ו-28 ראשי בקר היה הכרח לשחטם עקב סבוכים שונים.

בשנת 1951 נרשמה התפרצות נוספת. לפי דיווחו של ד"ר שטורמן: "ל"החקלאית" היו כ-200 מקרים. הפסד "החקלאית" (במסגרת הביטוח) הגיע לשישה עשר אלף ל"י. הפסדם של הבוקרים גדול יותר; יש ירידה בתנובת החלב, הפלות וירידה במצב הגופני.

המחלקה הוטרינרית של "החקלאית" פרסמה בין הרופאים את החוזר הבא שאנו מביאים את עיקריו:

"בכמה אזורים הופיעו מקרים של "מחלת שלושת הימים" (מרי דיי סיקנס). המקרים הראשונים הופיעו בעמק בית שאן וכיום גם בעפלה.

הרופאים העובדים בארץ שנים רבות זוכרים היטב מגפה זו (1930, 1936, 1939) אך בשורותינו חברים שעוד לא ראו מחלה זו.

"מחלת שלושת הימים" הנה מחלה מדבקת, מתפשטת במהירות רבה. המחלה תוקפת רק את הבקר. האטיולוגיה לא ברורה למדי עד היום. לפי דעת החוקרים עוברת המחלה ע"י חרקים ויכולה לדלג מאזור לאזור גם אם לא הועבר לשם בקר נגוע.

האינקובציה 1-3 ימים. ההופעות פתאומיות. חום (עד 42 צל') שערות סומרות, אפטיה, ריר מן הפה והנחיריים, נוזלים מן העיניים, עיניים שקועות מבט מעורפל, גב כפוף, קשי בתנועה, שרירים רועדים, מתחוחת כללית וקשיים בבליעה. סימנים טיפוסיים: צליעה על רגל אחת או יותר, הצליעה עוברת מרגל לרגל. פולס (דופק) איטי, במקרים יותר קשים רביצה ללא יכולת לקום במשך כמה שעות או גם במשך יום יומיים. ברוב הגדול של המקרים אין הבהמה חולה אלא פעם אחת.

ברוב המקרים מבריא הבקר מאליו אחרי 2-3 ימי מחלה. כמה ממקרי המוות שהיו, נגרמו ע"י טיפול לא נכון".

מאז ההתפרצות של שנת 1951 ועד 1967 לא דווח על התפרצות נוספת של המחלה בארץ.

*הרשימה מתוך ספרו של ד"ר עמי נריה: **רפואה וטרינרית בארץ ישראל- חמישים שנות רפואה וטרינרית 1917-1967.**